

Кравченко С.О.

Національний інститут стратегічних досліджень

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена удосконаленню нормативно-правової бази антикорупційної діяльності в Україні. Визначено основні недоліки цієї нормативно-правової бази. Зокрема, Кримінальний кодекс України поширює свою дію на корупційні кримінальні злочини, пов'язані з використанням лише бюджетних коштів, але не охоплює низку інших видів публічних коштів. Законодавство України не конкретизує відповідальність за порушення вимог щодо підпорядкування близьких осіб. Ефективним засобом запобігання корупції є правова інституціоналізація лобізму, який наразі залишається не легалізованим в Україні. Суттєві проблеми існують щодо законодавчого регулювання фінансування політичних партій. З погляду антикорупційної культури в Україні відсутній загальнообов'язковий акт щодо регулювання етичної поведінки посадових осіб органів публічної влади.

Запропоновано наступні напрями удосконалення нормативно-правової бази антикорупційної діяльності в Україні:

- розширення дії Кримінального кодексу України на корупційні правопорушення щодо використання усіх публічних коштів з визначенням повного переліку їх видів;*
- передбачення у Кодексі України про адміністративні правопорушення спеціальної відповідальності за порушення вимог щодо підпорядкуванні близьких осіб для керівників державної служби та самих осіб, які не повідомили про наявність такого підпорядкування;*
- законодавче запровадження інституту лобістської діяльності в Україні шляхом прийняття спеціального закону, внесення пов'язаних змін та доповнень до чинної нормативно-правової бази;*
- подальше удосконалення законодавчого регулювання фінансування політичних партій у частині відповідної системи державного контролю, механізмів громадського контролю, санкцій за порушення законодавчих обмежень тощо;*
- затвердження спеціальним законом Кодексу етичної поведінки державного службовця, що має базуватися на кращій зарубіжній практиці.*

Ключові слова: *корупція, антикорупційна діяльність, корупційні правопорушення, лобізм, фінансування політичних партій, етика державного службовця.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Наразі переважно більшість наукових досліджень, безперечно, логічно концентрувати навколо військової проблематики. Разом з тим, з погляду післявоєнного відновлення економіки нашої держави важливе значення має кардинальне зменшення рівня корупції. Так, у проекті Антикорупційної стратегії України на 2021-2025 роки корупція розглядається як ключова перешкода стабільному економічному зростанню [21]. За Індексом прийняття корупції у 2021 р. Україна з показником 32 бали зайняла 122 місце серед 180 країн, що свідчить про дуже значну поширеність цього явища та є найгіршим показником серед країн Центральної й Східної Європи [10]. У цьому зв'язку в Стратегії національної безпеки України 2020 р. «Безпека

людини – безпека країни» корупція визначена перешкодою виведенню української економіки з депресивного стану, що унеможливує її сталі і динамічне зростання [23].

Зазначене свідчить про високу актуальність формування і реалізації дієвої антикорупційної політики, однією з основ якої є її нормативно-правове забезпечення, що потребує суттєвого удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Загальні теоретичні та практичні проблеми, принципи та підходи антикорупційної діяльності, у тому числі в правовій площині, аналізували В. Василевич, А. Михненко, А. Мудров, С. Невмержицький, В. Нестерович, О. Прохоренко, Е. Расюк, О. Руснак, В. Федоренко, А. Савченко, С. Серьогін, В. Соловійов, О. Шевченко,

О. Шевчук та ін. Нормативно-правові механізми запобігання та протидії корупції в Україні, напрями їх удосконалення досліджували В. Баришніков, М. Бездольний, Л. Гбур, Д. Заброта, Б. Костенко, А. Кухарук, Т. Супрун, О. Ткаченко, В. Трепак, Р. Тучак, І. Чемерис, Я. Швидкий та ін.

Мета статті – виділення напрямів удосконалення нормативно-правової бази антикорупційної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аналізуючи зазначені напрями, доцільно, насамперед, відзначити, що багато корупційних злочинів пов'язані з використанням публічних коштів, що включають державні кошти та кошти місцевого самоврядування. З цього приводу ст. 210 Кримінального кодексу України відносить до корупційних кримінальних правопорушень нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням, а також передбачає санкції за ці злочини [13]. До бюджетних коштів зазначена стаття Кодексу відносить кошти, що включаються до державного бюджету і місцевих бюджетів незалежно від джерела їх формування. Так само, у новому проекті Кримінального кодексу України ст. 9.5.4 відносить до різновидів зловживань службовими повноваженнями, становищем чи пов'язаними з ними можливостями набуття неправомірної вигоди шляхом використання бюджетних коштів не за їх цільовим призначенням [12].

Проте, публічні кошти охоплюють далеко не тільки кошти державного та місцевого бюджетів, що у працях науковців розкривається, як правило, через поняття публічних фінансів. Так, Л.Фокша виділяє у сучасній системі публічних фінансів в Україні дві основні складові: централізовані фонди, в тому числі Державний бюджет України і місцеві бюджети, а також фонди соціального призначення, зокрема публічні бюджетні фонди, публічні позабюджетні фонди спеціального (цільового) призначення та фонди обов'язкового соціального страхування, кошти яких не є державною або комунальною власністю; децентралізовані фонди, що утворюються на державних, комунальних підприємствах, установах, організаціях задля задоволення публічного інтересу [30, с. 164]. На думку С. Дяченко, публічні фінанси є економічними відносинами, в результаті яких формуються централізовані фонди грошових коштів, державні та місцеві позабюджетні цільові фонди, фонди суб'єктів господарювання державної й комунальної форми

власності [8, с. 60]. С. Бардаш і Ю. Баранюк ведуть мову про публічні державні фінанси, до яких вони відносять фонди коштів державного бюджету України та місцевих бюджетів, кредитні ресурси, надані під державні та місцеві гарантії, кошти Національного банку та інших державних банків, державних цільових коштів, Пенсійного фонду та фондів загальнообов'язкового соціального страхування, а також кошти суб'єктів господарювання державної та комунальної власності, отримані ними від їхньої господарської діяльності [2, с. 36].

Загалом, можна погодитися з О. Сударенко, на погляд якої правове визначення поняття «публічні кошти» ще належить виробити [26, с. 225]. Разом з тим, видається очевидним, що публічні кошти включають, крім бюджетних, низку інших видів коштів, незаконне використання яких не підпадає під дію Кримінального кодексу України як у його чинній редакції, так і у його новому проекті. Для виправлення такого становища пропонується **розширити дію ст. 210 Кодексу на корупційні правопорушення щодо використання усіх публічних коштів**, а не лише бюджетних. При цьому можна використати визначення ст. 1 Закону України «Про відкритість використання публічних коштів», згідно з якою публічні кошти – кошти державного бюджету (крім таємних видатків), бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, кредитні ресурси, надані під державні та місцеві гарантії, кошти Національного банку України, державних банків, державних цільових фондів, Пенсійного фонду України, фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування, а також кошти суб'єктів господарювання державної і комунальної власності, отримані ними від їхньої господарської діяльності [18].

До поширених форм корупції, що справляють значний деструктивний вплив на суспільство та державу в Україні, належить непотизм (кумівство), що означає практику отримання посад не за особисті професійні якості, здібності, заслуги, а через родинні зв'язки [25, с. 191]. А. Титко визначає непотизм як форму конфлікту інтересів, що може бути спадковим або подружнім [27, с. 84].

Законодавство України містить положення, спрямовані на запобігання непотизму. Зокрема, відповідно до ст. 27 Закону України «Про запобігання корупції», особи, зазначені у пункті 1 частини першої статті 3 цього Закону, не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам. Та сама заборона викладена у ст. 32 Закону

України «Про державну службу» щодо призначення на посаду державної служби. У цих же статтях законів зазначається, що у разі виникнення обставин, що порушують таку заборону, відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк. При цьому відповідні державні службовці зобов'язані повідомити про наявність прямого підпорядкування керівника державної служби, а у разі неповідомлення вони несуть відповідальність, встановлену законом. У разі неусунення обставин добровільно, керівник державної служби повинен вжити у місячний строк заходів до їх усунення, інакше він несе відповідальність, встановлену законом [19; 20].

Разом з тим, обидва закони не конкретизують відповідальність за порушення вимог щодо підпорядкування близьких осіб або посилення на відповідні норми інших законів. Ст. 172-7 Кодексу України про адміністративні правопорушення встановлює лише загальну відповідальність за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів [11]. Але при цьому пряме підпорядкування близьких осіб не кваліфікується як форма конфлікту інтересів ні у даному Кодексі, ні у Законах України «Про запобігання корупції» та «Про державну службу».

Враховуючи це, пропонується у главі 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення **передбачити спеціальну відповідальність за порушення вимог, спрямованих на запобігання непотизму**. Зокрема, доцільно встановити чітку адміністративну відповідальність керівника державної служби, який не вжив заходів щодо усунення прямого підпорядкування близьких осіб, а також самих осіб, які не повідомили про наявність такого підпорядкування, у вигляді штрафів та заборон обіймати певні посади.

Ефективним засобом запобігання корупції є правова інституціоналізація лобізму в нашій державі у руслі ст. 444 Угоди про асоціацію України з ЄС, оскільки ця стаття передбачає, серед іншого, сприяння процесу інституційної розбудови лобістської діяльності [29]. Науковці відзначають, що легалізація цього інституту створює чіткі правові механізми для залучення усього різноманіття соціальних груп до прийняття державних рішень, значно зменшує тінізацію взаємодії бізнесових груп з органами державної влади та посадовими особами, що суттєво сприяє зниженню рівня корупції [3; 4, с. 434]. На сьогодні в Україні існує конституційно-правове підґрунтя для здійснення цивілізованої лобістської діяльності, проте лобізм, існуючи

де-факто, залишається відокремленим від законодавства [5, с. 11; 28, с. 203]. Поняття лобізму є законодавчо не визначеним, не встановлено єдиного порядку його здійснення, нормативно-правові акти не містять гарантій забезпечення громадського впливу на прийняття владних рішень, механізмів контролю за практикою взаємодії представників влади і лобістів тощо [7, с. 14].

Зазначене зумовлює доцільність **законодавчого запровадження інституту лобістської діяльності в Україні**, насамперед, шляхом прийняття спеціального закону, що має законодавчо закріпити даний інститут, дати чітке тлумачення відповідного явища та врегулювати лобістську діяльність з достатнім ступенем деталізації. У цьому базовому законі мають бути відображені ключові аспекти функціонування інституту лобізму, а саме: чітке закріплення та унормування переліку, організаційних форм і статусу суб'єктів лобізму; належна реєстрація професійних лобістів і їх об'єднань; легалізація діяльності іноземних лобістів; чітке законодавче визначення об'єктів та предмета лобізму, переліку його дозволених методів тощо.

Крім спеціального закону, становлення правового інституту лобізму потребує здійснення комплексу заходів, які, на основі поглядів дослідників, можна узагальнити за такими напрямками [1, с. 105-106; 7, с. 12; 15, с. 14]:

– прийняття Закону України «Про нормативно-правові акти» та внесення змін до Регламенту Верховної Ради України з метою встановлення процедури і суб'єктно-об'єктного складу лобістської діяльності в парламенті;

– внесення змін до законів України «Про Кабінет Міністрів України» і «Про центральні органи виконавчої влади», а також до Регламенту Кабінету Міністрів України, у частині визначення методів, форм і процедур здійснення лобізму в уряді та ЦОВВ;

– внесення змін до законів України «Про державну службу» і «Про службу в органах місцевого самоврядування» з метою регламентації участі державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування у лобістських процедурах;

– запровадження юридичної відповідальності лобістів шляхом доповнення Кримінального кодексу України і Кодексу України про адміністративні правопорушення, передбачивши відповідальність для учасників лобістських правовідносин і санкції за незаконні дії;

– врегулювання у господарському і фіскальному законодавстві питань оподаткування діяльності лобістів, зокрема, визначення їх правового

становища як платників податків, видів податків і зборів, порядку податкового контролю відповідної діяльності, відповідальності за порушення податкового законодавства тощо.

Принциповим аспектом протидії корупції шляхом реального відокремлення влади від бізнесу є **подальше удосконалення законодавчого регулювання фінансування політичних партій**. Подібно до європейських країн, Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запобігання і протидії політичній корупції» з 2015 р. запроваджений механізм, що передбачає обмеження розмірів приватних внесків, надання бюджетного державного фінансування та певними критеріями, прозорість фінансування та звітування, державний та громадський контроль дотримання законодавчих вимог, санкції за їх порушення. Проте фахівці відзначають суттєві проблеми, а саме: значну невідповідність задекларованого та дійсного фінансування партій; використання прихованих джерел приватного фінансування; незаконне фінансування виборчих кампаній [14].

Для вирішення цих проблем фахівці пропонують: удосконалення системи державного контролю за фінансуванням діяльності політичних партій; розвиток механізмів громадського контролю фінансування політичних партій, налагодження співпраці громадських організацій у цьому аспекті з державними органами контролю; підвищення ефективності механізмів запобігання надмірному впливу на політичні партії та виборчі кампанії з боку окремих фізичних та юридичних; деталізацію та посилення санкцій, перш за все кримінальної відповідальності, за порушення законодавчих обмежень щодо приватних внесків на підтримку політичних партій та вимог щодо їх фінансової звітності [16; 17, с. 52].

З погляду антикорупційної культури важливе значення має належне регулювання етичної поведінки посадових осіб органів публічної влади. У [9, с. 147] зазначається, що одним із дієвих заходів протидії корупції на публічній службі є законодавче урегулювання питань професійної етики публічних службовців. У цьому зв'язку ще у 2000 р. була прийнята Рекомендація № R (2000)10 Комітету міністрів Ради Європи «Про кодекси поведінки для державних службовців». У ній висловлюється переконання у тому, що просування етичних цінностей є важливим засобом запобігання корупції, та рекомендується урядам держав-членів Ради Європи сприяти прийняттю національних кодексів поведінки державних службовців, керуючись

відповідним Модельним кодексом, що є додатком до зазначеної Рекомендації [24].

З цього приводу відповідна зарубіжна практика є дуже розвиненою. Зокрема, у Німеччині навіть незначний знак уваги, наприклад, плитка шоколаду, може вважатися хабарем, якщо посадова особа отримала у зв'язку з виконанням владних повноважень [31, с. 33]. Законодавство Швейцарії дозволяє приймати подарунки службовцям, якщо вони не становлять великої цінності та відповідають соціальним нормам, наприклад, вартістю до 200 швейцарських франків для співробітників Федеральної адміністрації [6, с. 115].

У Великобританії з 1998 р. діє Керівництво для державних службовців, що розроблене Секретаріатом Кабінету Міністрів та містить конкретні настанови для посадовців щодо поведінки з лобістами у різних життєвих ситуаціях. Крім того, претенденти на посади міністрів повинні подавати вичерпні дані щодо фінансових інтересів – як своїх, так і дружини та дорослих дітей. Спеціальний комітет розглядає ці дані та може порадити претенденту відмовитися від співпраці з певною компанією, фондом або банком [32, с. 115]. У 2007 р. було прийнято Правила про бізнес-призначення державних посадовців. Згідно з ними, міністри та державні службовці зобов'язані отримати дозвіл уряду на призначення до бізнесової структури, якщо з моменту припинення ними службових повноважень пройшло менше 2 років. Питання запобігання конфлікту інтересів парламентарів регулюють кодекси поведінки членів палат Британського парламенту [6, с. 435].

У США в 1977-1978 рр. були прийняті Стандарти етичної поведінки для службовців органів виконавчої влади і Акт етичної поведінки конгресменів, доповнені поправками у 1989, 1991, 1995 рр. Вони досить чітко регламентували питання запобігання конфлікту інтересів, у тому числі процедуру так званих «обертювих дверей». Виконавчий указ Президента США «Етичні зобов'язання персоналу виконавчої влади» 2009 р. ще посилив цю регламентацію у частині призначень на посади в урядових структурах колишніх лобістів, обмежень їх діяльності, а також утримання посадових осіб від лобіювання після припинення службових обов'язків [6, с. 426].

У нашій державі в недалекому минулому діяв Закон України «Про правила етичної поведінки», хоча він справедливо піддавався серйозній критиці. Натомість, зараз відповідного загальнообов'язкового акту немає, оскільки Загальні правила етичної поведінки державних

службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затверджені наказом Національного агентства України з питань державної служби, для інших органів публічної влади, фактично, мають лише рекомендаційний характер [22].

Для ліквідації цієї прогалини доцільно **затвердити спеціальним законом Кодекс етичної поведінки державного службовця**. У цьому документі, враховуючи зарубіжну практику, замість дублювання положень законів України «Про запобігання корупції» та «Про державну службу», мають бути детально регламентовані питання прийняття державними посадовцями подарунків, знаків гостинності чи послуг, подання відомостей про джерела доходів та фінансові інтереси як особисті, так і членів сім'ї, спеціальних обмежень на перехід з державних посад у бізнесові структури (запобігання ефекту «обертових дверей»), представництва державних інтересів в акціонерних товариствах із часткою держави у статутному капіталі, повідомлення про корупцію колегами по службі, морального заохочення безкорупційної поведінки тощо.

Висновки. З погляду післявоєнного відновлення економіки нашої держави важливе значення має кардинальне зменшення рівня корупції, що зумовлює потребу суттєвого удосконалення нормативно-правової бази антикорупційної діяльності в Україні за наступними напрямками:

– розширення дії Кримінального кодексу України на корупційні правопорушення щодо вико-

ристання усіх публічних коштів з визначенням повного переліку їх видів;

– передбачення у Кодексі України про адміністративні правопорушення спеціальної відповідальності за порушення вимог щодо підпорядкування близьких осіб для керівників державної служби та самих осіб, які не повідомили про наявність такого підпорядкування;

– законодавче запровадження інституту лобістської діяльності в Україні шляхом прийняття спеціального закону, внесення пов'язаних змін та доповнень до чинної нормативно-правової бази;

– подальше удосконалення законодавчого регулювання фінансування політичних партій у частині відповідної системи державного контролю, механізмів громадського контролю, санкцій, перш за все кримінальної відповідальності, за порушення законодавчих обмежень тощо;

– затвердження спеціальним законом Кодексу етичної поведінки державного службовця, у якому мають бути детально регламентовані питання подання відомостей про джерела доходів та фінансові інтереси як особисті, так і членів сім'ї, спеціальних обмежень на перехід з державних посад у бізнесові структури, повідомлення про корупцію колегами по службі, морального заохочення безкорупційної поведінки та ін.

Поряд з удосконаленням законодавства, потребують розвитку інші механізми запобігання та протидії корупції, що зумовлює перспективи подальших досліджень.

Список літератури:

1. Базілевич Д., Нестерович В., Федоренко В. Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку: наук.-інформ. вид. Київ: ФОП Москаленко О.М., 2015. 111 с.
2. Бардаш С.В., Баранюк Ю.Р. Поняття і склад публічних фінансів як об'єкта державного фінансового аудита. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 6. Ч. 1. С. 34-37.
3. Газізов М.М. Концептуальні підходи до дослідження феномену лобізму. *Державне будівництво*. 2015. № 1. URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2015-1/doc/4/05.pdf> (дата звернення: 2.04.2022).
4. Гнатенко Н.Г. Інституціоналізація лобізму в Україні: історія та сучасність. *Гілея (науковий вісник)*. 2016. Вип. 115. С. 434-438.
5. Гричина Н.А. Лобізм як інститут сучасної демократії: автореф. дис. ... канд. політ. наук: спец. 23.00.02. Київ, 2009. 19 с.
6. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування: монографія / за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.Л. Федоренка. Київ: Ліра-К; НАДУ. 2016. 524 с.
7. Дягілев О.В. Правовий інститут лобіювання: конституційно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02. Харків, 2010. 20 с.
8. Дяченко С.А. Публічні, державні та місцеві фінанси: співвідношення понять. *Держава та регіони. Серія: Державне управління*. 2018. № 4(64). С. 59-63.
9. Запобігання і протидія проявам корупції як елемент модернізації системи державної служби. Івано-Франківськ: Івано-Франківський центр науки, інновацій та інформатизації, 2012. 237 с. URL: http://www.dbuara.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protydiya%20proyava (дата звернення: 22.03.2022).
10. Індекс сприйняття корупції – 2021. URL: <http://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2021/> (дата звернення: 30.03.2022).

11. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8073-X. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 25.03.2022).
12. Кримінальний кодекс України (проект) станом на 18 лютого 2022 р. URL: <http://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення: 2.04.2022).
13. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III / *Верховна Рада України. Голос України*. 2001. 19 червня.
14. Мельник М. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії. *Національна безпека і оборона*. 2009. № 7. С. 67-72.
15. Одінцева О.О. Правове регулювання лобізму в сучасній Україні (загальнотеоретичне дослідження): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Одеса, 2008. 21 с.
16. Орлов Ю.В. Політична корупція в Україні: сутність та запобігання. *Реалізація державної антикорупційної політики у міжнародному вимірі*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 9 грудня 2016 р. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 317–320.
17. Політична корупція: як розпізнати та подолати: навч.-метод. посібник / за заг. ред. К.С. Давиденко. Київ: Ейдос, 2016. 52 с.
18. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України від 11 лютого 2015 р. № 183-VIII / *Верховна Рада України. Голос України*. 12 березня 2015 р.
19. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII / *Верховна Рада України. Голос України*. 31 грудня 2015 р.
20. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII / *Верховна Рада України. Голос України*. 2014. 25 жовтня.
21. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: проект Закону України від 21 вересня 2020 р. № 4135 / *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70007 (дата звернення: 29.03.2022).
22. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: наказ Національного агентства України з питань державної служби від 5 серпня 2016 р. № 158 / Національне агентство України з питань державної служби. *Офіц. вісн. України*. 2016. № 74. С. 51.
23. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020 / Президент України. *Урядовий кур'єр*. 2020. 16 вересня.
24. Рекомендація № R(2000)10 Комітету міністрів Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців: прийнята Комітетом міністрів на 106 сесії 11 травня 2000 р. URL: http://www.dridu.dp.ua/cpk/Lib/7_Zapobigannya%20ta%20protydiya%20proyavam%20korup/Legislation/Legislature/Rekomend_poved_DS.pdf (дата звернення: 27.03.2022).
25. Сахань О.М. Проблема непотизму в сучасному українському суспільстві. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2017. № 2(33). С. 189-209.
26. Сударенко О.В. Право на розміщення публічних коштів на рахунках банків державного сектору. *Право і суспільство*. 2020. № 4. С. 220-226.
27. Титко А.В. Фаворитизм, непотизм, кронізм, клієнтелізм як форми конфлікту інтересів: quid pro quo. *Форум права*. 2019. № 2(55). С. 80-90.
28. Трофименко А.В. Проблеми інституціоналізації лобізму в Україні. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Історія. Політологія*. 2014. Вип. 11. С. 203-212.
29. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: ратифікована Законом України від 16 верес. 2014 р. № 1678-VII / *Верховна Рада України. Офіц. вісн. України*. 2014. № 75. С. 83.
30. Фокша Л.В. Публічні фонди: поняття, ознаки та правова природа. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. № 10-1. Т. 1. С. 162-164.
31. Цимбал П.В., Манзюк О.І. Зарубіжний досвід організації інституцій у сфері антикорупційної діяльності: правові засади вдосконалення діяльності Державного бюро розслідувань у світлі адаптації до міжнародних стандартів. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 9. С. 32-34.
32. Чемерис І.В. Зарубіжний досвід протидії корупції в системі державного управління. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 3(12). С. 110-118.

Kravchenko S.O. DIRECTIONS FOR IMPROVEMENT OF NORMATIVE-LEGAL BASE OF ANTI-CORRUPTION ACTIVITY IN UKRAINE

The article is devoted to improvement of normative-legal base of anti-corruption activity in Ukraine. The main disadvantages of this normative-legal base are determined. In particular, the Criminal Code of Ukraine

cover corruption crimes related to using budget funds only rather than all kinds of public funds. The Ukrainian legislation doesn't concretize the liability for breaking of requirements concerning subordination of relatives. Efficient means for corruption prevention is a legal institutionalization of lobbyism but it isn't legalized still in Ukraine. Substantial problems exist regarding legislative regulation of financing of political parties. As for anti-corruption culture obligatory regulative act on ethics of public servant is absent in Ukraine.

The directions for improvement of normative-legal base of anti-corruption activity in Ukraine are offered as follows:

– extending clauses of the Criminal Code of Ukraine on corruption offences with regard to using all public funds with determination all kinds of them;

– setting in the Code of Ukraine on administrative offences a special liability for breaking of requirements concerning subordination of relatives in public service for personnel chiefs and persons who didn't inform about existence of such subordination;

– legislative establishment of lobbying institute in Ukraine through adopting of special law and appropriate amendments to actual normative-legal base;

– further improvement of legislative regulation of financing of political parties with regard to appropriate system of governmental control, mechanisms of public control, and sanctions for breaking of legislative limitations, etc.;

– adopting the special Law on Ethic Code of Public Servant on the base of best foreign practice.

Key words: *corruption, anti-corruption activity, corruption offences, lobbyism, financing of political parties, ethics of public servant.*